

Schutkleur

Bernadette Heiligers, 2015
Geschreven door Jeroen Heuvel

Bernadette Heiligers (Curaçao 7 november 1952) is een Curaçaose journaliste en schrijfster. Ze werkte bij diverse lokale radiostations als nieuwslezer, verzorgde ook interviews en schreef columns en korte verhalen. Met haar echtgenoot Frans Heiligers werkt ze sinds 1988 als tekstproducent en pr-adviseur bij Intermediate N.V. Bernadette Heiligers publiceerde biografieën van de Curaçaose dichter Pierre Lauffer en de politicus Miguel Pourier. Haar moedertaal was het Papiamentu, maar ze publiceerde twee romans in het Nederlands bij uitgeverij In de Knipscheer: *Schutkleur* (2015) en *Van zo ver gekomen* (2021).

Debuut

Haar romandebuut *Schutkleur* bestaat uit twaalf hoofdstukken, verdeeld over drie delen. Deel één leidt de meeste personages in. Het vertelt de geschiedenis van de Curaçaose familie Serapio, wanneer de ik-persoon Corine gevraagd wordt een vriendenboek voor het tweede hoofdpersoon, Harold, die met pensioen gaat, te schrijven. Dat leidt tot problemen van vaderschap, van kleur en van eurocentrisme versus nationalisme. De tegenstelling tussen Nederlands en Papiaments speelt een belangrijke rol in de uitgebreide familie met haar ingewikkelde relatievormen. Harold, zoon van tante Elba, weet niet wie zijn vader is. Hij woonde eerst met zijn moeder bij zijn grootmoeder in. Toen die haar huis verkocht, kwamen tante Elba en neef Harold bij de Serapio's inwonen, ook al werd dat huis daardoor te klein. Corine heeft twee zussen, Norma en Renata en twee broers: Roy en Edwin. Mamai en tante Elba zijn schoolvriendinnen geweest. En tenslotte is er Geertruida 'Gerda' van Duin, de Nederlandse vrouw van Harold.

Bernadette Heiligers weeft controversiële draden van recente toestanden in de Curaçaose maatschappij tot een kleurig kleed over toestanden die eeuwen geleden zijn ontstaan en die tot op de dag van vandaag hun sporen op het eiland hebben. Ze doet dat met rake observaties en een dosis humor. Subtiel beschrijft ze de complexe gevoeligheden die op het eiland leven, zoals het 'probleem' van kleur van de donkere Corine in de nagenoeg witte familie: "Ik kwam als nummer vijf met restanten uit de erfenis van mijn moeders voorouders, zoals neusvleugels die op echte vleugels leken en een huidskleur die veel te donker was om door te kunnen gaan voor wit." De motieven vaderschap en kleur worden met elkaar verbonden in een passage over Harold en Corine: toen zij kinderen waren, lachte hij haar altijd uit om haar donkere huidskleur, platte neus en kroeshaar. Maar dat had hij nooit meer gedaan sinds zij had geroepen dat zij 'het aan zijn vader zou vertellen als hij er een zou hebben gehad'.

Het Nederlandse versus het Curaçaose perspectief

Hoe werken de ongeschreven regels in deze familie, wat zijn de onderlinge verhoudingen en de onuitgesproken rollen? Hoeveel verwarring en onbegrip leveren ze op? Via Harold wordt het probleem van de ontbrekende vader, ook verbonden met het probleem van het eurocentrisme. Hij dweept in zijn jonge jaren met de Westerse cultuur, en spreekt liever een 'beschaafde taal' als het Nederlands dan zijn moedertaal, het Papiaments. Tijdens zijn studiejaren in Nederland heeft hij Gerda leren kennen. Gerda is door en door Nederlands, ook en vooral op Curaçao. Zij brengt het perspectief van 'de Nederlander' in het verhaal. Ook Harold was vroeger zeer pro-Nederland(s).

Maar enkele jaren na zijn studie en terugkeer op het eiland sloot hij zich aan bij Plataforma Kòrsou, een pressiegroep die de eigen identiteit uit het verdomhoekje haalde en het Papiaments als voertaal op school wilde introduceren.

Er ging geen week voorbij of Harold verscheen met een vlammend betoog in de media. Als linguïst en pedagoog werd hij binnen vijf jaar bevorderd tot waarnemend hoofd van het departement van Cultuur. Na nog eens vijf jaar werd hij beleidsmedewerker van de ministerraad op het gebied van algemene volksontwikkeling.

Wij, zijn familieleden, werden opnieuw onwetend verklaard, ditmaal omdat we niet beseften hoe verstikkend die Europese normen waren die hij ons al die tijd had opgedrongen. Cultureel moest alles om. Alleen kriojo was voortaan goed. Eigen mensen, eigen gewoonten, eigen taal. Zelf bleef hij thuis onberispelijk Nederlands spreken met zijn kinderen.

Ook via Corine, die docent is, lezen we over het taalprobleem Papiaments en Nederlands op Curaçao. Ze vindt dat de invoering van het Papiaments als instructietaal op de basisschool te ondoordacht halsoverkop is gegaan.

Het verhaal in het vriendenboek is vóór Harold, maar gaat ook óver hem. We krijgen een beeld van hem door de mensen die hem kennen, die Corine heeft gesproken en natuurlijk de observaties van Corine zelf over haar neef. Het antwoord op de vraag wie Harold's vader is, schuift de schrijfster lang voor zich uit en is één van de spanningsbogen in deze roman. Harold kreeg als tiener een baantje bij het bedrijf van ene meneer Gonzalvo en mocht met Kerst altijd even langs komen. Maar voordat het bedrijfsfeestje begon werd hij al weer thuis afgezet. Wel kreeg hij dan een vulpen cadeau.

Andere spanningsboog

De relatie tussen de Curaçaoënaar Harold en de Nederlandse Gerda verloopt niet probleemloos. Gerda verdenkt Harold dat hij een stiekeme verhouding heeft met Maritza Gonzalvo. Daarom gaat ze voor een poosje elders wonen.

Als lezer weet je dan nog niet wat er aan de hand is. De auteur bouwt ook hier de spanning goed op. Gerda wil niet praten met haar man en hij schrijft haar daarom een brief. Zij maakt die brief niet open en geeft hem aan tante Elba: "Wat ze toen zei, zal tante Elba nooit vergeten. Onvergeeflijk, vond ze het zelfs." Wát Gerda toen tegen Elba heeft gezegd komen we pas veertig bladzijden later te weten, wanneer Gerda het vertelt aan Corine, die na het sterven van Elba die nooit ongeopende brief heeft meegekregen van het personeel van het verpleeghuis.

Schrijfstijl

Docent Corine verwoordt als personage de schrijfstijl van de auteur Heiligers. Zij ergert zich aan mensen die uitgebreid bij alles stilstaan en ze vindt dat je opvattingen niet kapot moet analyseren, maar dat je mensen de kans moet geven om tot nieuwe inzichten te komen. Ook de schrijfster gaat de gedachten van de personages niet uitgebreid uitleggen. Ze gaat minutieus om met de vertelde tijden. Corine is soms kind, soms studente in Nederland, en meestal de vrouw van middelbare leeftijd, op Curaçao, ongetrouwd, met een jongvolwassen dochter. *Schutkleur* is daarom een solide gecomponeerd boek, als een album van de beste tijdloze musici.

Verder lezen

- Op de website van Uitgeverij In de Knipscheer staat een aantal [recensies en verslagen over de romans *Schutkleur* en *Van zo ver gekomen*](#)
- Helen Chang, '[Kameleon op Curaçao.](#)' In: *Caraïbisch Uitzicht*, 15 mei 2016.
- Eric de Brabander, '["Schutkleur" van metaforenkoningin.](#)' In: Antilliaans Dagblad, 11 november 2015.

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/schutkleur>